

Govor predsednika Državnega sveta Mitje Bervarja na strokovnem javnem posvetu z naslovom »Mednarodni zeleni inkubator«

Celosten (holističen) pristop trajnostnemu razvoju

(Državni svet, 8. april 2014 ob 10. uri)

Spoštovane udeleženke in udeleženci današnjega posveta, spoštovani prof. dr. Gojko Stanič, predsednik Slovenskega razvojnega sveta, spoštovani referenti in avtorji projekta »Mednarodni zeleni inkubator«, spoštovana zainteresirana javnost in civilna družba, lep pozdrav prisotnim medijem, gospe in gospodje!

Dovolite mi, da vas vse skupaj prav lepo pozdravim v svojem in imenu Državnega sveta RS – drugem domu slovenskega parlamenta.

Posveti v Državnem svetu so vsakokrat dobra priložnost za stik in poglobljeno izmenjavo mnenj med civilno družbo in političnimi odločevalci. Na podlagi kvalitetnih vsebinskih javnih razprav in posvetov smo v Državnem svetu v preteklosti že oblikovali vrsto predlogov, sklepov in zaključkov, s katerimi smo vladi in pristojnim institucijam, ministrstvom, pomagali pri iskanju rešitev kompleksnih družbenih vprašanj. Eno od takih vprašanj je zagotovo izziv trajnostnega razvoja, ki napoveduje velikanske spremembe na vseh področjih gospodarskega, socialnega in družbenega življenja sodobnega človeka. Današnja kriza še zdaleč ni le finančna ali gospodarska. Je kriza celotnega civilizacijskega ustroja in z globalizacijo, so ti civilizacijski obrazci dosegli vsak kotic Zemlje.

Današnji strokovni posvet poteka torej v luči velikih družbenih in gospodarskih sprememb, ki se napovedujejo že dlje časa. Govorimo o novi, zeleni razvojni paradigmi, po kateri naj bi družbeno in okoljsko odgovoren razvoj z večjo učinkovitostjo prispeval k večji konkurenčnosti. To pa v danem trenutku pomeni, da se reševanje naših nakopičenih gospodarskih, okoljskih in socialnih problemov lahko obravnava tudi kot priložnost za gospodarski razvoj in družbeni napredek.

Ker bo današnji posvet posvečen predstavitvi konkretnega in unikatnega primera »Mednarodnega zelenega inkubatorja«, zasnovanega v Sloveniji, mi dovolite, da predstavim nekaj svojih pogledov in uvodnih misli o trajnostnem razvoju.

Kriza, ki smo ji priča danes, se je napovedovala že vsaj štirideset let. Črne prognoze Rimskega kluba iz leta 1972 se danes neusmiljeno uresničujejo. Število zemljanov, poraba naravnih virov, onesnaževanje okolja, uničevanje biotske raznovrstnosti, globalno segrevanje ... vse to je preseglo kritično točko ravnovesja in vzdržnosti. Nadaljnje delovanje obstoječe družbeno-gospodarske paradigme nevarno ogroža možnosti obstoja in razvoja prihodnjih generacij. Pomembna mednarodna gibanja, tudi v okviru projektov Združenih narodov in EU, so osvojila predpostavko, da družbeno-gospodarski sistem potrebuje strukturne spremembe v smeri trajnostnega modela.

Rast svetovnega prebivalstva, podnebne spremembe ter pospešena globalizacija na področju prehranskega sektorja nam pošiljajo močan signal, da postajajo zemlja, hrana in voda neprecenljive strateške dobrine in surovine. Število prebivalstva je že preseglo 7 milijard, do leta 2050 pa naj bi se povečalo na 9 milijard.

Preživetje mest je vse bolj odvisno od hrane, ki jo na žalost prevažajo od drugod, velikokrat tudi iz zelo oddaljenih krajev. Velik del stroškov hrane so stroški prevozov, zato je cena hrane v veliki meri odvisna od cene goriva. Mesta se pregrevajo, ozračje je polno prašnih delcev in škodljivih snovi. Večina meteornih voda odteče v odtok, ki so pogosto preobremenjeni, kar vodi do poplav in onesnaženja podtalnice. Tudi vzdrževanje bivalne temperature predstavlja velik strošek.

Da bi lahko prehranili tolikšno število ust, bi bilo treba podvojiti sedanji obseg svetovne kmetijske proizvodnje. Vse to veča pritisk na obdelovalne površine, razpoložljivost vode in na druge naravne vire in surovine ter po drugi strani povečuje onesnaževanje.

Pri tem bi rad spoštovane udeležence posveta spomnil, da smo v Državnem svetu RS izrazili nasprotovanje privatizaciji vode. Predlagali smo, da se ustava RS dopolni z besedilom, da se morajo vodni viri, ki služijo oskrbi prebivalstva s pitno vodo in z vodo za oskrbo gospodinjstev, izkoriščati na način neprofitne javne službe. Gospodarjenje z vodo in vodovodnim omrežjem po mnenju mojih kolegov svetnikov, pa tudi mene osebno, ne sme biti v nobenem primeru predmet pridobitne dejavnosti gospodarskih družb in korporacij, ki se ukvarjajo s pridobivanjem dobička na trgu.

Spremenjen odnos do trajnostnega razvoja na vseh področjih je pogoj, da stopimo kot civilizacija na pot trajnostnega razvoja in kulturno bogate družbe. Potrebna je redefinicija koncepta kvalitete življenja v smeri bolj celovitega dojemanja blagostanja materialno zmernih družb, česar pa ne bi smeli občutiti kot okrnjeno kakovost življenja. Vse te spremembe pa so možne šele na podlagi temeljite preobrazbe kulturnih vzorcev in potrošniških vrednot.

Trajnostni razvoj oziroma pristop zahteva v osnovi predvsem nov razmislek o potrebah človeka na planetarni ravni in seveda nov družben dogovor – novo družbeno paradigmo.

V svetovni javnosti se je trajnostni razvoj načeloma delil na tri stebre: ekonomski, družbeni in okoljski. Sam bi rad dodatno opozoril še na en vidik. V zadnjem desetletju se namreč vse bolj uveljavlja prepričanje, da tudi kultura pomembno prispeva k trajnostnemu razvoju. Trajnostni razvoj in kultura sta soodvisna, so že skoraj pred dvajsetimi leti v akcijski načrt zapisali udeleženci stockholmske Medvladne konference za kulturne politike in razvoj (UNESCO, 1998). Ker je najbolj značilna lastnost trajnostne kulture njena vitalnost, pa predstavlja potencial ustvarjalne in združevalne energije v družbi.

Pomembnejši premik se je zgodil leta 2001 z UNESCO-vo Deklaracijo o kulturni raznolikosti (UNESCO, 2001), ki poleg vsega zagotavljanja spoštovanja kulture s strani vseh narodov znotraj demokratičnega okvira in prispeva tudi k ugodnemu vzdušju za vsesplošno ustvarjalnost, pri čemer kulturo jasno obravnava kot nosilko razvoja. Sledili sta ji resoluciji Generalne skupščine Združenih narodov (United Nations, 2010, 2011) s katerima je bil končno prepoznan prispevek kulture k trajnostnemu razvoju, s tem pa tudi k doseganju milenjskih ciljev. Od takrat naprej potekajo živahna zavzemanja deležnikov na področju kulture in UNESC-a za umestitev kulture v Agendo Združenih narodov za razvoj po letu 2015.

Konvencije UNESCA o varstvu in spodbujanju raznolikosti kulturnih izražanj Unesca **kulturne industrije** opredeljuje kot »tiste, ki proizvajajo in distribuirajo dobrine ali storitve, ki imajo takrat, ko se razvijejo, posebni atribut, uporabo ali namen, ki uteleša ali posreduje kulturno izražanje, ne glede na komercialno vrednost, ki jo lahko

imajo.« Vanje poleg tradicionalnih umetnostnih področij (scenske, likovne umetnosti in kulturne dediščine z javnim sektorjem vred) sodijo še film, DVD in video, televizija in radio, videoigre, novi mediji, glasba, knjige in založništvo.

Po drugi strani pa **ustvarjalne industrije** kulturo uporabljajo kot vložek. Čeprav imajo njihovi rezultati kulturno razsežnost, so predvsem funkcionalni. V ustvarjalne industrije sodijo arhitektura in oblikovanje, ter podsektorji, kot so grafično in modno oblikovanje ali oglaševanje.

Študije kažejo, da kulturne in ustvarjalne industrije resnično predstavljajo enega najbolj dinamičnih gospodarskih sektorjev. Zanje so značilna pretežno majhna in srednje velika podjetja, ki se odlikujejo po inovativnosti, kažejo velik potencial za rast, obenem pa pomembno spodbujajo gospodarske in družbene inovacije v številnih drugih sektorjih.

Med njimi zlasti izpostavljam pomen kulturnega turizma za trajnostni razvoj in socialno kohezijo. Načela trajnostnega razvoja turizma povezujejo okoljske, družbeno-kulturne in gospodarske vidike turističnega razvoja in zahtevajo ravnotežje med njimi. Na tem mestu ni odveč opozoriti, da kar 40-odstotni delež svetovnega turizma, ki je v letih 1998 do 2008 v povprečju dosegal 7-odstotno rast, v manj razvitih državah pa celo 12-odstotno rast, predstavlja prav kulturni turizem.

Dovolite, da na kratko omenim vsaj še finančne učinke avtorskih oz. intelektualnih pravic ob navedbi široko poznanega primer iz Švedske, kjer so v določenem časovnem obdobju prihodki iz avtorskih pravic zgolj ene glasbene skupine (Abba), znatno presegle dobiček avtomobilskega podjetja Volvo.

Doslej smo trajnostni razvoj razumeli parcialno, ob poudarjanju njegovih ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov. Po mojem prepričanju je nastopil čas za celosten (holistični) pristop, ki mora nujno vključevati tudi kulturne vidike trajnostnega razvoja.

Vračam se na širše razmišljanje o trajnostnem razvoju. Razveseljivo je, da se v Sloveniji že vrsto let krepi zelena civilno-družbena platforma, ki opozarja na velik potencial zelenega gospodarstva. Napoved možnosti za oblikovanje 250.000 novih zelenih delovnih mest do leta 2020 je tudi za odločevalce iz sfere politike zagotovo

dovolj velik izziv, da so pripravljene prisluhniti predlogom strokovnjakov. Ti poudarjajo in dokazujejo, da gre za delovna mesta v zelenem gospodarstvu, predvsem v sektorju okoljskega blaga in storitev ter v ozelenjevanju procesov v drugih sektorjih, kjer čistejše alternative ne obstajajo.

Zato poudarjam, da je treba in da je prav, da se o tej temi pogovarjamo na vseh ravneh družbenega življenja. Tako dolgo, da pogovori ne bodo več dovolj in da bo dosežen širok družbeni konsenz in – kar je še pomembneje – da bodo temu sledili konkretni programi in projekti trajnostnega razvoja.

Kot kažejo izkušnje iz tujine, lahko zelena delovna mesta med drugim ustvarjajo tudi projekti ozelenjevanja mest. Eden od pilotnih projektov ozelenjevanja zgradb je tudi Mednarodni zeleni inkubator, ki ga bo danes predstavil prof. dr. Gojko Stanič s sodelavci.

Gre za ambiciozno idejo, kako mesta vpeti v tok trajnostnega razvoja, kar poleg izboljšanja ozračja in zmanjšanja ogljičnega odtisa prinaša tudi možnosti lokalne pridelave hrane, prehranske samooskrbe, boljših medčloveških odnosov in višje kvalitete življenja nasploh. Trajnostna gradnja že danes spodbuja življenje v mestih na način, ki razbremenjuje naravno okolje.

S sonaravnim ozelenjevanjem je obstoječe težave mest mogoče omejiti, z dobrim načrtovanjem mest pa tudi odpraviti.

Za razliko od številnih držav imamo namreč v Sloveniji za to obilo naravnih danosti. Imamo široke naravne zmogljivosti, raznovrsten in še dovolj ohranjen okoljski kapital (vodne vire, gozdove, naravne pokrajine, obnovljive vire energije, rodovitno prst in kmetijska zemljišča) in največji kapital – državljanke in državljane RS. Vse navedeno lahko postane temelj za sonaravno in inovativno zasnovano razvojno pot, s katero bomo presegli današnjo krizo, varovali okolje, povečali prehransko samooskrbo in omogočili nova zelena delovna mesta. Na vse te razvojne možnosti smo že opozorili v Resoluciji za izhod iz finančne in gospodarske krize, ki smo jo v Državnem svetu RS pripravili že v letu 2012.

Današnjemu posvetu bo sledil še posvet o gozdovih ter možnostih celostne in trajnostne ureditve slovenske lesne industrije. Letošnja naravna nesreča nas je namreč ponovno opozorila na nujnost priprave strategije in konkretnih ukrepov na tem področju, vključno z ureditvijo državnih koncesij na področju sečnje.

Spoštovani,

kakšna bodo torej videti mesta prihodnosti in kakšen izziv in priložnost lahko to pomeni za naše gospodarstvo? Glede na to, da smo zelene usmeritve že vključili v podlage za razvoj Slovenije do leta 2020 in da so usmeritve v zeleno gospodarstvo, socialno podjetništvo in družbeno odgovornost podprte tudi z dokumenti in politikami EU, dileme o zeleni razvojni usmeritvi ne more več biti.

Od besed je treba preiti k dejanjem in pokazati širši javnosti konkretne možnosti in alternative, jo seznaniti s praktičnimi rešitvami in odličnimi primeri zelenega gospodarstva. To pa je tudi namen današnjega posveta, pomembnega v nizu številnih »zeleno« obarvanih posvetov, ki smo jih v tej dvorani že gostili v preteklih letih.

Verjamem, da bo tudi današnji posvet prispeval k prepotrebemu ozaveščanju javnosti, še posebej tiste, ki sprejema pomembne zakonodajne odločitve. Zagotavljam vam, da bo vprašanje trajnostnega razvoja še naprej eno od prioritetenih zavzemanj Državnega sveta RS, pa tudi mene osebno.

Zahvaljujem se vam za vašo pozornost.